

Politické režimy: Definície a meranie

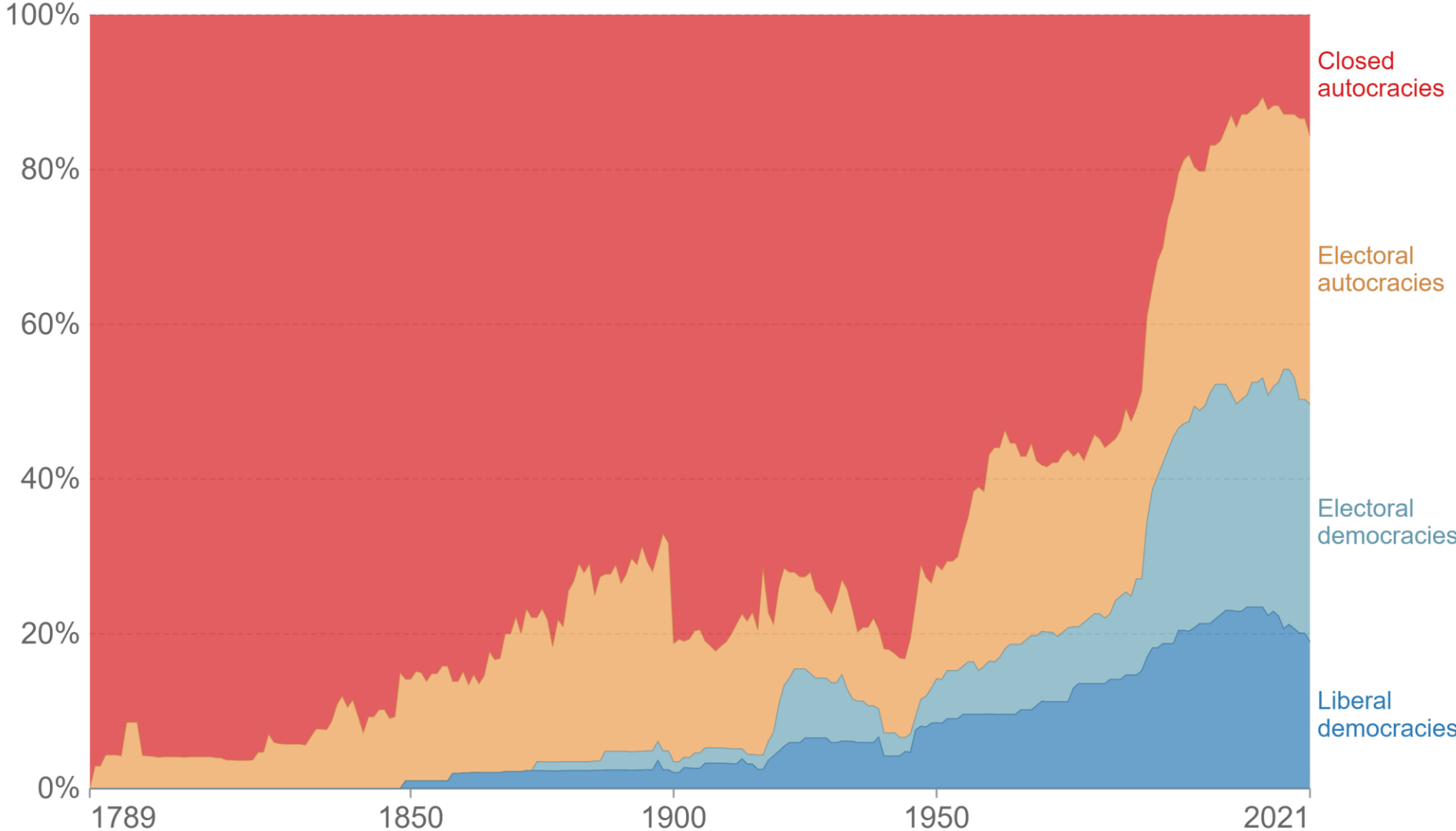
Srovnávací analýza politiky

jaro 2022

Doc. Marek Rybář, PhD.

Share of democracies

Political regimes based on the criteria of the classification by Lührmann et al. (2018) and the assessment by V-Dem's experts.

Source: OWID based on Lührmann et al. (2018) and V-Dem (v12)

Note: The share of closed autocracies increases a lot in 1900 because V-Dem covers many more countries since then, often colonies.

Ako chápať demokraciu

- demokracia je "z podstaty sporný pojem" (essentially contested concept), t. j. pojem s mnohými definíciami;
- Daný jav je vnútorne zložitý, má viacero dimenzií a jeho definičné znaky sa dajú vykladať rozlične
- naša neschopnosť zachytiť tento pojem vo všeobecne uznanej definícii je dôsledkom povahy samotného pojmu
- diskusie o tom, ako definovať demokraciu, sú dôležitou súčasťou vedeckej diskusie o fungovaní demokratických režimov
- väčšina teoretikov sa zhoduje v tom, že **politické práva** (voľby) a **základné slobody** sú neoddeliteľnou súčasťou demokracie

Čo je demokracia?

- procedurálne (minimalistické) definície:
- ako je režim organizovaný
- aké procesy zabezpečujú reprezentáciu občanov, zodpovednosť volených zástupcov a legitimitu režimu
- typickými príkladmi sú definície J. Schumpetera a A. Przeworského

Schumpeter: minimalistická definícia

- "Demokratická metóda je také inštitucionálne usporiadanie na prijímanie politických rozhodnutí, v ktorom jednotlivci získavajú právomoc rozhodovať prostredníctvom konkurenčného boja o hlasy ľudí"
- slobodná súťaž o hlasy
- mechanizmus používaný na výber a odvolanie politických vodcov/vládco

Dahl: Polyarchia

- Tie možno identifikovať podľa prítomnosti určitých kľúčových politických inštitúcií:
- 1) volení úradníci;
- 2) slobodné a spravodlivé voľby;
- 3) inkluzívne volebné právo;
- 4) právo uchádzať sa o funkciu;
- 5) sloboda prejavu;
- 6) alternatívne informácie a
- 7) združovacia autonómia

Plusy a mínusy?

- Širší koncept ako len voľby
- Rozširuje rozsah občianskych slobôd a politických práv
- Spoločný základ pre štandardné empirické merania (Freedom House a Polity IV)
- Zameriava sa však len na negatívne slobody - snaží sa chrániť občanov pred štátnou mocou
- Čo pozitívne slobody a sociálna rovnosť, kultúrne a hospodárske práva?

Čo minimalisti nezahrnú

- Nie sú zahrnuté žiadne sociálne ani ekonomické aspekty
- Žiadne meradlo zúčtovateľnosti (accountability), zodpovednosti, responzívnosti alebo reprezentácie
- Žiadne meradlo slobody, slobôd alebo ľudských práv
- Žiadne meradlo účasti, napr. všeobecné volebné právo
- Žiadny odkaz na civilno-vojenské vzťahy
- Čo sú to "konkurenčné" (competitive) voľby?

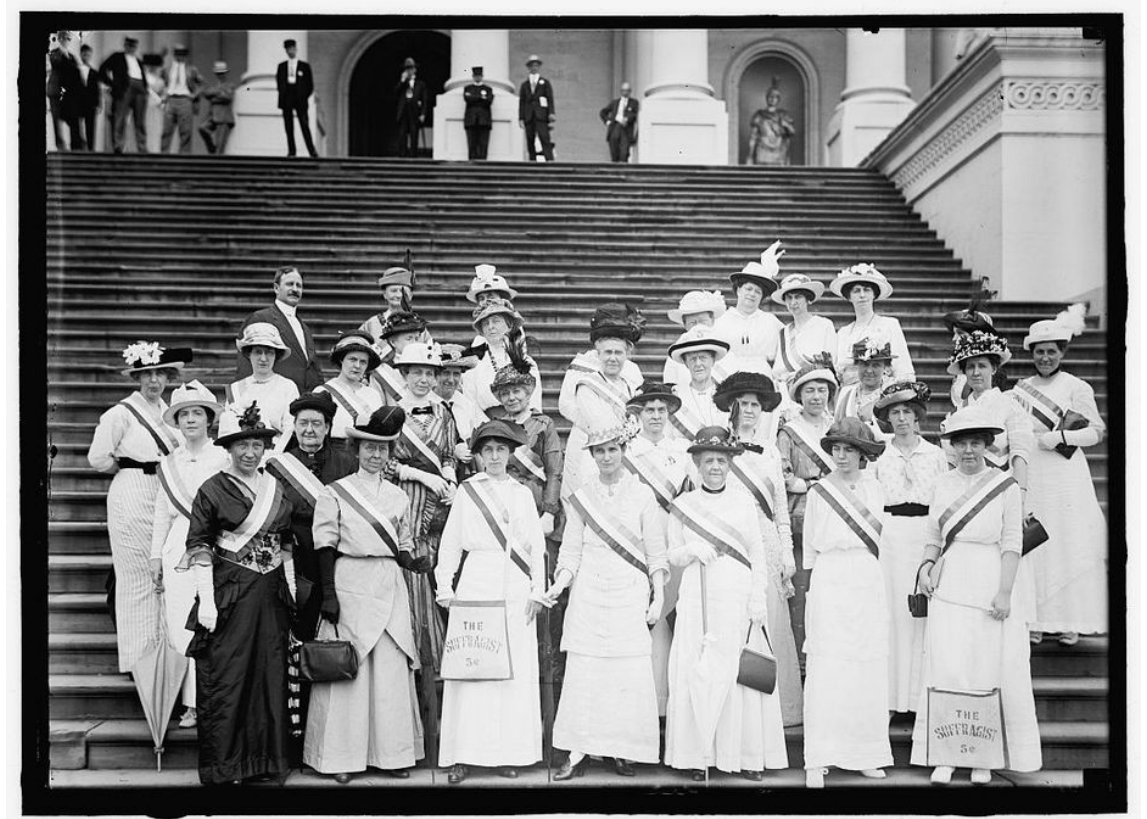

Characteristics Of Good Governance

Premena demokracií v čase

- **1. začlenenie:**
- Postupné začleňovanie dospeljej populácie do *demos*
- postupné odstraňovanie obmedzení všeobecného volebného práva:
- pohlavie, majetok, vzdelanie a rasa - posledné bolo odstránené v Južnej Afrike až v roku 1994)

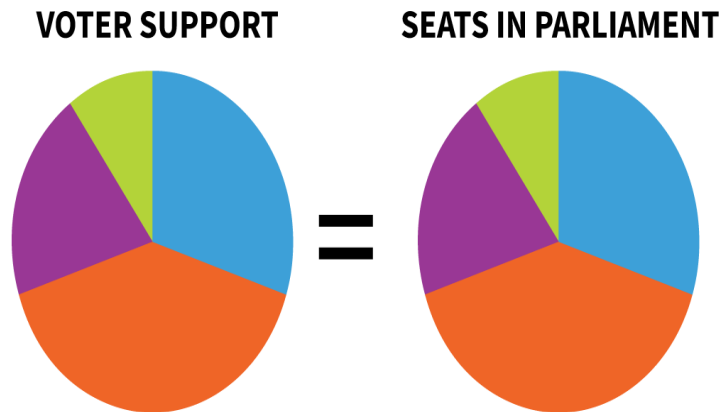

Premena demokracií v čase

- FRA, GER, SWI všeobecné volebné právo mužov od roku 1848, USA 1870
- volebné právo žien sa šírilo pomaly: Nový Zéland 1883, Austrália 1902, Fínsko 1907, Švajčiarsko 1971
- vek: zvyčajne od 25 do 21 a 18 rokov, v niektorých krajinách 16 rokov

Premena demokracií v čase

Proportional representation

- **2. zastúpenie:** právo vytvárať politické organizácie (strany) a získať parlamentné zastúpenie
- v mnohých krajinách v podstate to isté ako zavedenie proporčných volebných systémov
- PR sa zvyčajne zavádzali preto, lebo skupiny voličov/strany, ktoré nemali právo hlasovať, sa časom stali silnejšími
- Fínsko 1907, Holandsko 1917, Nemecko 1918

Premena demokracií v čase

- **3. úspech organizovanej opozície**
- situácie, v ktorých sú všetky dôležité demokratické strany akceptované ako legitímna alternatíva vládnutia
- socialisti vo vláde: nikdy v USA, Kanade a Luxembursku
- prvý socialistický prielom v Austrálii v roku 1904
- socialisti v Európe získali moc v medzivojnovom období (Rakúsko, Nemecko, Veľká Británia, Fínsko, Nórsko)

Nové transformácie?

- občania sú nespokojní s niektorými aspektmi fungovania demokracií.
- občianska participácia klesá
- klesá účasť vo voľbách, oslabuje sa identifikácia voličov so stranami, klesá miera členstva v politických stranách
- voliči sa menej zaujímajú o politiku = zvyšuje sa počet "nepolitických"/odborných riešení problémov verejnej politiky

Nové transformácie?

- nezávislé agentúry, regulačné orgány, centrálné banky alebo externé subjekty, ako je Európska únia.
- predmetom politickej súťaže sa stalo postavenie politikov a fungovanie demokratických inštitúcií
- väčšie slovo dostali voliči (referendá, participatívne rozhodovanie) alebo nestrannické inštitúcie (regulačné orgány, agentúry, EÚ atď.)
- voľby a strany sa stávajú menej dôležitými ako kedykoľvek predtým

Autokratické režimy

- nedemokratický (autokratický) režim je označenie všetkých režimov, ktoré nie sú plne demokratické
- líšia sa vlastnosťami svojich vládcov, legitimitou, ktorú si nárokujú, a prostriedkami, ktorými kontrolujú moc
- veľmi rôznorodá kategória; cenzúra a represie sú pravdepodobne jedinými spoločnými charakteristikami

Totalitný vs. autoritársky režim

- rozdiely rozpracoval Juan J. Linz (1970)
- obmedzený politický pluralizmus
- chýbajúca dobre rozvinutá ideológia ospravedlňujúca režim
- absencia politickej mobilizácie
- politické vedenie (malá skupina alebo jeden vodca), ktorého aktivity sú vo všeobecnosti predvídateľné (obmedzené, nie svojvoľné alebo neobmedzené)

Posttotalitné a sultánske režimy

- Linz a Stepan (1996) identifikovali oslabený posttotalitný režim, ktorý nebol schopný plniť svoje vlastné politické ciele
- okrem toho vyčlenili absolutistické personálne diktatúry - sultánske režimy
- chýbajúca ideologická angažovanosti totalitných vodcov
- "strach a chamtivosť" ako hlavné motivácie ich stúpencov

Typy autoritárskych režimov

- **A) Absolútne (vládnuce) monarchie**
- Saudská Arábia, SAE, Omán, Katar, Brunej
- Pretrvávanie?
- Dynastie, rentiárske štáty (ropa), koloniálne dedičstvo
- **B) Osobní diktátori a silní vládcovia**
- Putin v Rusku, Suharto v Indonézii, Pinochet v Čile, Kim Čong-un v Severnej Kórei
- Populistické voľby, vojenské prevraty, štáty jednej strany

Typy autoritárskych režimov

- **C) Vojenská vláda**
- Kolektívna, otvorená alebo skrytá, trvalá alebo prerušovaná
- Barma, Thajsko
- **D) Teokracie**
- Iránska Rada strážcov

Prečo autoritárske režimy pretrvávajú

- autoritárske režimy na Blízkom východe - nepriaznivá ("islamská") politická kultúra
- geografická izolácia od centier demokracie (len málo krajín hraničí priamo s úspešnými modelmi demokratického vládnutia)
- Blízky východ a severná Afrika nie sú jedinečné, pokiaľ ide o ich slabú vybavenosť predpokladmi demokracie
- Iné podobne znevýhodnené regióny dokázali uskutočniť prechod k demokracii

Prečo autoritárske režimy pretrvávajú

- Bellin: Robustnosť donucovacieho aparátu je kľúčovou premennou; závisí od
- **fiškálneho zdravia**: Bezpečnostný establišment bude menej lojálny, keď je jeho financovanie vážne ohrozené
- medzinárodných **podporných sietí**
- robustnosť je nepriamo úmerná úrovni jej inštitucionalizácie
- **miery**, do akej čelí vysokej úrovni mobilizácie obyvateľstva

Ako fungujú diktatúry

- Geddes a kol (2018): 280 v rokoch 1945 až 2010
- 45 % autoritárskych režimov v tomto období bolo výsledkom prevratov
- armády a politické strany sú skupinami, ktoré najčastejšie preberajú moc
- mnohé prevraty vyrastajú zo sťažností vojenských dôstojníkov, zvyčajne tých, ktorí boli vylúčení z povýšenia (napr. pre svoj etnický pôvod)
- keď sa autokrati dostanú k moci, musia spolupracovať s podriadenými, aby si vytvorili politickú základňu, ale zároveň si chcú udržať lojalitu svojich podporovateľov

Diktátorova dilema

- musia poskytnúť svojim priaznivcom dostatok výhod, aby si zabezpečili ich lojalitu.
- ale nie toľko, aby sa niektorý z nich mohol stať vyzývateľom
- poskytovať nepretržitý tok výhod, pretože samotné sľuby nemôžu stačiť
- autokrati prežívajú vďaka delegovaniu právomocí a patronáže alebo prerozdeľovaniu pôdy a iných zdrojov

Rola organizácií

- autokracie založené na politických stranách: Strany mobilizujú spoločnosť a poskytujú občanom výhody,
- t. j. vytvárajú závislosť, ktorá zabezpečuje podporu a spoluúčasť obyvateľstva
- autokracie riadené hegemonickými politickými stranami trvajú dvakrát dlhšie ako autokracie, ktoré ich nemajú

Voľby a parlamenty

- podvodné voľby a slabé zákonodarné orgány sú pre autokratov užitočné:
- ponúkajú diktátorom spôsob, ako kontrolovať svoje vlastné režimy
- miestne voľby odhaľujú kompetencie nižších straníckych funkcionárov (nízka účasť = nízka schopnosť)
- celoštátne voľby signalizujú silu vlády potenciálnym vyzývateľom
- Parlamenty: na rozdelenie opozície prostredníctvom strategického prerozdelenia materiálnych výhod

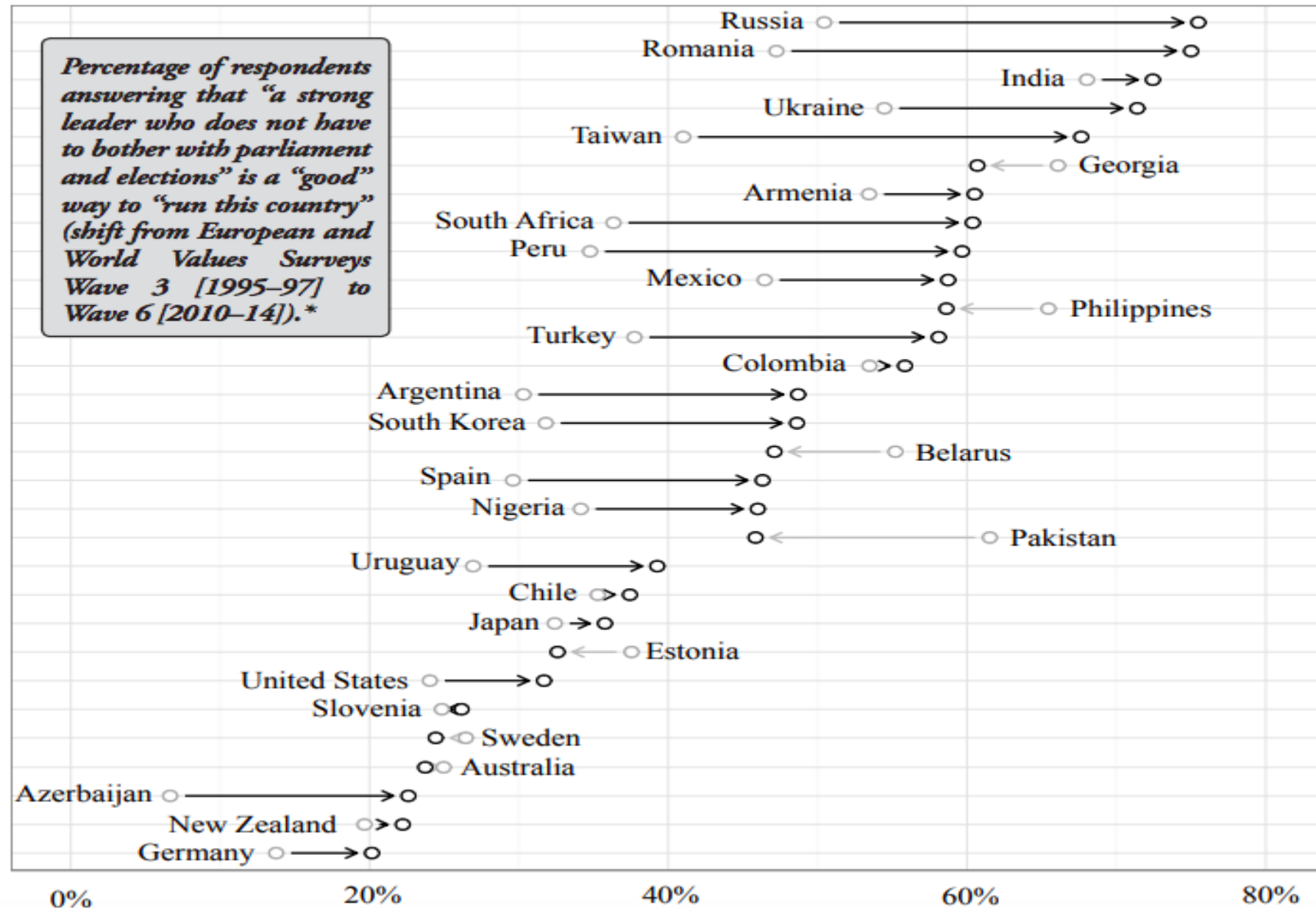
Nové formy autokracie

- Geddes a kol. prehliadajú hybridné režimy, v ktorých sú podmienky hry naklonené vládnucim subjektom, aj keď výsledok konkrétnych volieb nie je vopred určený.
- v posledných dvoch desaťročiach približne 2/3 autokratických režimov organizujú voľby s účasťou viacerých strán
- absolútne autokracie vs. volebné autokracie: voľby sa konajú, ale nespĺňajú medzinárodné normy pre súťaž viacerých strán

Nové formy autokracie

- manipulácia kľúčových politických inštitúcií:
- **parlamenty**: obmedzené právomoci, manipulované zloženie, fragmentácia
- **voľby**: obmedzenia slobodných volieb: mnohí opoziční kandidáti nemajú právo kandidovať, výsledky volieb sú zmanipulované, obmedzenia opozičných kampaní atď.
- **médiá**: štátny monopol na tlačové kapacity v krajine, štátom sponzorované reklamy, fingované daňové problémy atď.
- **Dilemy pre opozíciu**: zúčastniť sa na voľbách, a tým legitimizovať režim, alebo ich bojkotovať, a tým stratiť akúkoľvek možnosť ovplyvniť ho?
- **riziká pre režim**: nie je možné povoliť autonómne inštitúcie A úplne vylúčiť možnosť opozície prevziať moc

FIGURE 2—GLOBAL RISE IN SHARE OF CITIZENS WISHING FOR A STRONG LEADER “WHO DOES NOT HAVE TO BOTHER WITH ELECTIONS”

Source: European and World Values Surveys.

Konsolidácia a dekonsolidácia demokracií

- vedú postojové zmeny k inštitucionálnym zmenám?
- je demokracia bezpečná po dosiahnutí konsolidácie demokracie?
- ÁNO: Huntington: test dvoch výmen vlád
- ÁNO: Linz a Stepan: postojová, ústavná a behaviorálna dimenzia konsolidácie režimu
- Skóre demokracie Freedom House sa znižuje kvôli hybridným režimom

<https://stockholmcf.org/turkey-among-top-3-countries-with-steepest-decline-in-liberal-democracy-index-report/>

TABLE 1: TOP-10 AUTOCRATIZING COUNTRIES, 2010–2020

		CHANGE	LDI 2010	LDI 2020	REGIME TYPE 2010	REGIME TYPE 2020
1	Poland	-0.34	0.83	0.49	Liberal Democracy	Electoral Democracy
2	Hungary	-0.32	0.68	0.37	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
3	Turkey	-0.29	0.40	0.11	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
4	Brazil	-0.28	0.79	0.51	Electoral Democracy	Electoral Democracy
5	Serbia	-0.27	0.51	0.24	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
6	Benin	-0.26	0.55	0.29	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
7	India	-0.23	0.57	0.34	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
8	Mauritius	-0.23	0.73	0.50	Liberal Democracy	Electoral Democracy
9	Bolivia	-0.18	0.41	0.231	Electoral Democracy	Electoral Autocracy
10	Thailand	-0.17	0.34	0.17	Electoral Autocracy	Closed Autocracy

Rozklad demokracie

- pomalé, ale sústavné podkopávanie noriem a inštitúcií predstavuje väčšiu hrozbu ako náhle prevraty
- široká škála aktérov môže postupne podkopávať demokraciu pod rúškom zákonnosti
- potenciálni diktátori útočia na súdy, zastrašujú tlač, obmedzujú občiansku spoločnosť a využívajú parlamentnú väčšinu na presadenie nových zákonov a ústav

